

С. Нарбутас, Ж. В. Некрашэвіч-Кароткая

АГЛЯД ГІСТОРЫ ВЫВУЧЭННЯ
ЛАЦІНАМОЎНАЙ ЛІТАРАТУРЫ Вялікага
княства Літоўскага ў Беларусі і Літве

Мінула ўжо дзвесце трыццаць год з часу з'яўлення выдатнай бібліяграфічнай працы польскага бібліёграфа Яна Даніэля Яноцкага «Розныя звесткі пра славытых і выдатных аўтараў ды мецэнатаў Польшчы» [79], дзе была прадстаўлена інфармацыя пра лацінамоўных паэтаў Польскай Кароны і Вялікага княства Літоўскага. Імёны некаторых аўтараў – Basilius Hyacinthus, Ioannes Rakwicz, Martinus Gradovius – суправаджаліся азначэннем «Lituanus» (Марцін Градоўскі названы яшчэ дакладней – «Caunensis Lituanus»). Нават гэтая прыватная акалічнасць выяўляе слушнасць таго, што **даследаванне творчасці лацінамоўных аўтараў Вялікага княства Літоўскага стала важным чыннікам развіцця гістарычнага літаратуразнаўства ў Літве ў XX ст.** Працэс актыўнага вывучэння адпаведных помнікаў у сучаснай літоўскай філалагічнай навуцы пачаўся пасля Другой сусветнай вайны і хутка набіраў тэмпы ў наступныя дзесяцігоддзі.

Яшчэ ў навуковых артыкулах канца 50-х гг. [65; 86] імёны лацінамоўных аўтараў займаюць пачэснае месца. Выданне сачыненняў аўтараў Вялікага княства Літоўскага, якія пісалі не толькі на літоўскай, але таксама на лацінскай, польскай, нямецкай, старабеларускай і іншых мовах, што ўжываліся тады ў дзяржаве, на працягу двух апошніх дзесяцігоддзяў мінулага стагоддзя стала працэсам, у якім пачалі ўдзельнічаць адразу некалькі інтэлектуальных цэнтраў Літвы. Гэта былі некаторыя літоўскія выдавецтвы («Vaga», «Mintis», «Aidai», «Baltos lankos», «Pradai»), філалагічны і гістарычны факультэты Вільнюскага ўніверсітэта, Інстытут гісторыі Літвы, Інстытут літоўскай мовы, а таксама Інстытут літоўскай літаратуры і фальклору. Выдавецкую дзейнасць у гэтых цэнтрах каардынавалі рэдакцыйныя рады, якія курыравалі адпаведныя серыі, а таксама дзейнасць іншых навуковых супольнасцяў, якія працавалі больш або менш трывала. З іх найперш варта згадаць семінар па старажытнай літаратуры, які збіраўся ў Інстытуце літоўскай літаратуры і фальклору з красавіка 1990 па лістапад 1996 г. Выданне літаратурных помнікаў і навуковых даследаванняў падлягала пэўнай сістэматызацыі, ажыццяўлялася ў выглядзе выдавецкіх серый. Сярод іх трэба згадаць наступныя: «Lituanistinė biblioteka», «Lietuvos mokslo paminklai», «Bibliotheca baltica», «Fontes ecclesiastici historiae Lithuaniae», «Fontes historiae Universitatis Vilnensis», «Ištakos».

Першыя значныя працы па *апублікаванню лацінскіх тэкстаў* з'явіліся ў Літве яшчэ ў 60-х гг. XX ст. У 1966 г. быў выдадзены трактат Міхала (Міхалона) Літвіна «Пра звычаі татар, літвінаў і маскоўцаў» (які быў напісаны ў сярэдзіне XVI ст. і апублікаваны ў Базелі ў 1615 г.) у перакладзе Ігнаса Ёнінаса (разам з фатакопіяй арыгінала) [85]. У 1969 г. выйшаў з друку трактат Яна Ласіцкага «Пра багоў жамоітаў, іншых сарматаў і несапраўдных хрысціян» (першадрук – Базель, 1615) у перакладзе Леонаса Валкунаса [83]. Паэма «Песня пра постаць, лютасць зубра і паляванне на яго» Мікалая Гусоўскага ў перакладзе Бенедзіктаса Казлаўскаса выйшла асобным выданнем у 1977 г. [75], а ўпершыню гэты пераклад быў апублікаваны ў 1963 г. [74].

У 80-х гг. колькасць лацінамоўных помнікаў Вялікага княства Літоўскага, апублікаваных літоўскімі вучонымі, значна пашыраецца. У 1981 г. у Вільні з'явіўся пераклад на літоўскую мову гераічнай паэмы «Караламахія» (першадрук – Вільня, 1606; аўтар пераклада – Б. Казлаўскас) [69], а ў 1991 г. было падрыхтавана паралельнае (з факсімільным тэкстам) выданне гэтага помніка [70]. У перакладзе Л. Валкунаса ў 1985 г. выходзіць «Хроніка Прускай зямлі» Пятра з Дузбурга (Франкфурт-на-Майне, 1679) [72], а ў 1988 г. – «Гісторыя Літвы» Альберта Віюка-Каяловіча, гістарычны трактат XVII ст. (ч. 1: Гданьск, 1650; ч. 2: Антверпен, 1659) [121]. Пачынаючы з 1983 г., выйшла некалькі выданняў, прысвечаных Першаму Статуту Вялікага княства Літоўскага; трэцяе выданне ўтрымлівае тэксты Статута на старабеларускай, лацінскай і старапольскай мовах [94].

У 1995 г. выйшла дзвюхмоўнае выданне выбраных твораў М. К. Сарбеўскага [103]. Трохмоўнае выданне выбраных твораў Андрэя Валана (на лацінскай, польскай і літоўскай мовах) пабачыла свет у 1996 г. [125]. У 1997 г. была апублікавана паэма Яна Вісліцкага «Пруская вайна» (першадрук – Кракаў, 1516) у перакладзе Яўгеніі Ўльчынайтэ разам з тэкстам арыгінала [124]; з'явілася паралельнае выданне паэмы Яна Радвана «Радзівіліяда» (першадрук – Вільня, 1592): факсімільны лацінскі тэкст і пераклад Сігітаса Нарбутаса [95]. У 1999 г. апублікаваны трактат Эрхарда Вагнера «Жыццё і звычаі літоўцаў у Прусіі...» (Кёнігсберг, 1621) у перакладзе Арвідаса Баронаса [127]. У тым жа годзе выйшла з друку «Хроніка Прусіі» нямецкага аўтара XIV ст. Віганда з Марбурга ў перакладзе на літоўскую мову Рымаса Ясаса [126], а таксама «Жыццё вялікага князя Маскоўскага Івана Васільевіча...» Пауля Одэрборна (Вітэнберг, 1585) у перакладзе С. Нарбутаса [92].

Асобна варта адзначыць публікацыі крыніц па гісторыі Віленскага ўніверсітэта. У 1987 г. Я. Ульчынайтэ і А. Шыдлаўскас выдалі зборнік

матэрыялаў, прысвечаных навучэнцам і выкладчыкам Віленскай акадэміі, дзе былі апублікаваны адпаведныя лацінамоўныя крыніцы ў перакладзе Я. Ульчынайтэ [122]. Пазней былі падрыхтаваныя зборы дакументаў [66], а таксама дзвюхмоўныя (па-лацінску і ў перакладзе на літоўскую мову) выданні прац вядомых выкладчыкаў Віленскай акадэміі – Арона Аляксандра Алізароўскага і Сігізмунда Лаўксміна [93; 84].

Вялікая колькасць лацінскіх тэкстаў з перакладамі была апублікавана на працягу апошняга дзесяцігоддзя. Зборнік матэрыялаў, які падрыхтавалі В. Урбан і С. Лужыс, прэзентуе Кракаў XIV–XVI ст. як адзін з культурных цэнтраў Вялікага княства Літоўскага [107]. У 2000 г. С. Нарбутас апублікаваў збор твораў Саламона Рысінскага («*Regum ab Illustrissimo Principe Christophoro Radivilo <...> praeclare gestarum epitome*», Любча, 1614) у перакладзе на літоўскую мову і на лаціне, з дадаткам рукапісных твораў Саламона Рысінскага, якія захоўваюцца ў розных архівах (у прыватнасці, у Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі) [96]. У тым жа 2000 г. былі апублікаваны творы пісьменніка XVI ст. Аўгусціна Ратундуса разам з перакладамі на літоўскую мову і даследаваннямі, прысвечанымі яго творчасці [105]. У 2001 г. пабачыў свет збор выбраных твораў XVI–XVIII ст. пад назваю «Прывітанне Вільні», падрыхтаваны Я. Ульчынайтэ [73]. У 2003–2004 гг. выйшла з друку новае перавыданне «Гісторыі» А. Віюка-Каяловіча [119; 120], а таксама з’явіўся шэраг прац з серыі «*Fontes ecclesiastici historiae Lithuaniae*». Гэта, прынамсі, публікацыя крыніц і даследаванне, прысвечанае тром віленскім пакутнікам XIV ст. [68], матэрыялы пра жыццё і ўшанаванне Святога Казіміра [106; 67], матэрыялы, датычныя місіі Святога Бруна Кверфурцкага [64]. Адно з апошніх выданняў, падрыхтаванае ў Інстытуце літаратуры і фальклору, – поўны збор твораў Мікалая Гусоўскага [76]. Гэтая кніга ўключае факсімільныя тэксты яго вершаў і паэм, а таксама іх пераклады на літоўскую мову.

Гісторыка-літаратуразнаўчыя працы ў галіне вывучэння лацінамоўных помнікаў Вялікага княства Літоўскага пачалі з’яўляцца ў Літве з канца 50-х гг. мінулага стагоддзя. У 60-х – пачатку 70-х гг. пераважалі публікацыі ў выглядзе артыкулаў: у часопісе «Literatūra», а таксама ў разнастайных навуковых зборніках. Першыя навуковыя працы Б. Казлаўскаса, М. Рочкі былі прысвечаны Мікалаю Гусоўскаму, Яну Радвану [81; 82], Пятру Раізію, Венцлаву Агрыпу [99; 102] і іншым аўтарам. Значна пашыраецца дыяпазон даследаванняў лацінамоўнай літаратуры ў літоўскім літаратуразнаўстве ў 70-80-х гг. Пісьмовую спадчыну Мацея Казіміра Сарбеўскага даследавалі М. Рочка і Я. Ульчынайтэ [97; 116]. Я. Ульчынайтэ публікуе шэраг прац з галіны даследавання рыторыкі

[117; 111; 118]. У 1988 г. М. Рочка выдае кнігу, прысвечаную Міхалу Літвіну [101].

У постсавецкай Літве даследаванне помнікаў лацінамоўнай літаратуры развіваецца актыўна і плённа. Я. Ульчынайтэ працягвае свае даследаванні ў галіне гісторыі рыторыкі [109; 112], друкуе працы, прысвечаныя літаратуры эпохі Барока ў Літве [110], выдае анталогію літоўскай паэзіі XVI–XVII ст. [71]. У 1998 г. з’яўляецца манаграфічнае даследаванне Р. Юргеленайтэ, прысвечанае элегічнай і фунеральнай паэзіі [80], а таксама С. Нарбутаса, прысвечанае «Радзівіліядзе» Яна Радвана [90]. У 1998 г. выйшаў з друку зборнік матэрыялаў Міжнароднай навуковай канферэнцыі, якая праходзіла ў Віленскім універсітэце і была прысвечана 400-годдзю з дня нараджэння Мацея Казіміра Сарбеўскага [87].

Шматгадовыя *бібліяграфічныя даследаванні* літоўскіх вучоных далі значны плён. Так, яшчэ ў 80-х гг. Марцалінас Рочка апублікаваў вынікі сваёй карпатлівай працы па вывучэнню лацінскіх кніг Вялікага княства Літоўскага XVI–XVII ст. [98; 100]. У 1998 г. выйшла кніга «Index librorum Latinorum Lithuaniae saeculi septimi decimi», а ў 2002 г. – «Index librorum Latinorum Lituaniae saeculi quinti decimi et sexti decimi» [77; 78]. Яны падрыхтаваныя Дайвай Нарбуцэнай і Сігітасам Нарбутасам і ўяўляюць сабою найбольш поўны бібліяграфічны даведнік па лацінскіх кнігах Вялікага княства Літоўскага. Юозас Тумяліс падрыхтаваў бібліяграфію кніг Літвы XVI ст. на ўсіх мовах (рукапіс захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы імя Марцінаса Мажвідаса ў Вільнюсе). Да гэтых фундаментальных бібліяграфічных выданняў след дадаць каталог палеаграфічнай бібліятэкі Вільнюскага універсітэта [123], каталог выданняў XV–XVI ст. з бібліятэк г. Каўнаса [128], а таксама каталог кніг XVI–XVII ст., якія захоўваюцца ў бібліятэцы Акадэміі навук Літвы [129]. Асобнае бібліяграфічнае даследаванне, прысвечанае лацінскім кнігам, напісала Д. Нарбуцэна [91]. Нарэшце, літоўскія медыявісты пачалі бібліяграфічную працу па складанню зводнага каталога лацінскіх кніг Літвы XVIII ст.

Многія з названых прац, шматлікія лацінамоўныя тэксты і іх пераклады былі апублікаваныя ў серыі выданняў «Старажытная літаратура Літвы» («Senoji Lietuvos literatūra»), якія рыхтуюцца ў Інстытуце літаратуры і фальклору. Першы том гэтай серыі пабачыў свет у 1992 г. і быў прысвечаны жанрам старажытнай літаратуры. Апошні (22) том надрукаваны ў 2006 г. і прысвечаны памяці выдатнага літоўскага вучонага Альбінаса Йовайшы. У гэтым томе С. Нарбутас прэзентаваў праект энцыклапедычнага слоўніка «Літаратурныя помнікі старажытнай Літвы», які задуманы як своеасаблівы навуковы кампендыум, прысвечаны літаратуры XIII–XIX ст. [88]. На жаль, у межах гэтага агляду немагчыма

назваць не толькі ўсіх, але нават большай часткі прац літоўскіх вучоных, у якіх, сярод іншага, разглядаецца творчасць лацінамоўных аўтараў. Гэта тычыцца даследаванняў Я. Ульчынайтэ, С. Нарбутаса, Д. Куоліса ды іншых вучоных, якія прысвечаны літоўскай літаратуры эпохі Рэнесансу і Барока [гл., напр., 113]. Літоўскія літаратуразнаўцы-медыявісты даказалі сваімі працамі, што «старажытналітоўская літаратура не можа быць даследавана асобна, без сувязі з тэкстамі, напісанымі на іншых мовах» [108, 56], і што *Latinitas* была надзвычай важным фактарам развіцця слоўнай культуры Вялікага княства Літоўскага на працягу ўсяго гістарычнага перыяду існавання дзяржавы [89; 114; 115].

Зусім па-іншаму развівалася **гісторыя вывучэння лацінамоўнай пісьмовай спадчыны ў Беларусі**. Сто дваццаць год мінула з таго часу, калі Артур Лейст, першы перакладчык на нямецкую мову «Віцязя ў тыгровай скуры» Шата Руставелі, прыгадваў у сваім артыкуле «славян-беларусаў, старажытная культура якіх пакуль яшчэ вельмі мала вядомая адукаванаму свету, але якія яшчэ ў межах сумеснай сваёй феадальнай дзяржавы з Літвой мелі такога буйнога паэта, як Мікалай Гусавіян з яго “Песняй пра зубра”, напісанай на старажытнай латыні» [19, 83]. А ў 1963 г. вядомы расійскі даследчык Ілля Галянішчаў-Кутузаў заўважаў: «Даводзіцца здзіўляцца таму, што спадчына буржуазнай навукі не зжыта ў навейшы час, спараджаючы прадудзятыя погляды, якія зусім не садзейнічаюць узаемапаразуменню паміж брацкімі народамі. <...> З украінскага і беларускага асяроддзя выключаюцца пісьменнікі XVI стагоддзя, якія выбралі лацінскую мову» [5, 133]. Аднак, нягледзячы на тое, што праблема вывучэння помнікаў лацінскага пісьменства Беларусі не раз ставілася на Міжнародных з’ездах славістаў, у навуковых працах вядомых вучоных, далёка не заўсёды адпаведныя даследаванні атрымлівалі «залеўную вуліцу» у беларускай медыявістыцы савецкага перыяду. Яшчэ ў пачатку XX ст. пра вялікае значэнне лацінскай адукаванасці ў культурным жыцці беларусаў XVI–XVII ст. пісаў Вацлаў Ластоўскі [33, 346–349], аднак у 1937 г. ён быў асуджаны і ў 1938 г. расстраляны. Надуманае абвінавачванне гвалтоўна перарвала ў 1974 г. творчы шлях таленавітага беларускага вучонага Міколы Прашковіча, які ўпершыню ўключыў імёны Яна Вісліцкага і Мікалая Гусоўскага ў акадэмічную «Гісторыю беларускай літаратуры» і зрабіў важную заўвагу, што «іменна першыя вершаваныя творы Беларусі былі напісаны на лацінскай мове» [гл.: 52, 355].

У савецкія часы першасным фактарам непрызнання лацінамоўнай літаратуры як беларускай было тое, што ў той перыяд «іншамоўнасць літаратуры не заўсёды атаясамлівалася з нацыянальным, нацыянальнае разглядалася праз прызму бачання дэмаса» [29]. Вялікі ўплыў на куль-

турную свядомасць беларускай інтэлігенцыі зрабіла таксама пазіцыя некаторых дзеячаў беларускага нацыянальнага адраджэння пачатку ХХ ст. – Яўхіма Карскага, Максіма Гарэцкага і інш. Яны не лічылі мэтазгодным уключаць лацінамоўныя творы ў кантэкст гісторыі беларускай літаратуры. Аднак пасля з’яўлення ў канцы ХХ – пачатку ХХІ ст. прац Алеся Жлуткі, Сяргея Кавалёва, Уладзіміра Кароткага, Адама Мальдзіса, Уладзіміра Мархеля, Міколы Хаўстовіча адбываецца паступовая «рэабілітацыя» некірылічных помнікаў, прызнаецца іх прыналежнасць да беларускай літаратуры. Тым не менш, нігілістычнае або адмоўнае стаўленне да літаратуры на лацінскай мове час ад часу можна сустрэць нават у працах беларускіх даследчыкаў канца ХХ ст. [гл., напр., 35, 417].

Сярод беларускіх «першаадкрывальнікаў» лацінамоўнай культуры належыць, безумоўна, назваць імя Якава Парэцкага – чалавека выключнай працаздольнасці, эрудыцыі і не менш выключнай сціпласці. Ён – аўтар шасці манаграфій (чагыры з якіх прысвечаны ўласна новалацінскім аўтарам [45; 48; 50; 51]). Бадай, пачаткам вялікага шляху лацінамоўнай паэзіі ў беларускую культуру варта лічыць з’яўленне ў 1968 г. у часопісе «Неман» паэмы Мікалая Гусоўскага «Песня пра зубра» у перакладзе на рускую мову Я. Парэцкага і Я. Семяжона. У 1969 г. «Песня пра зубра» у перакладзе на беларускую мову Язэпа Семяжона была апублікавана ў часопісе «Польмя». Першае асобнае выданне гэтага перакладу было зроблена ў 1973 г. [10]. Тым не менш, па-за працамі асобных вучоных, прысвечанымі паэме Мікалая Гусоўскага [гл., напр., 27], да канца 70-х гг. комплекснае вывучэнне лацінамоўнай паэзіі ў беларускім літаратуразнаўстве не ажыццяўлялася.

Карэнным чынам змянілася сітуацыя з прыходам у навуку Віктара Дарашкевіча. У канцы 70-х – пачатку 80-х гг. ён быў вучоным сакратаром Савета па каардынацыі навуковай дзейнасці пры прэзідыуме АН БССР. Знаходзячыся на гэтай пасадзе, ён склаў першасны праект так званай «скарынаўскай праграмы», да выканання якой пазней далучыліся многія вучоныя Беларусі. В. Дарашкевіч выявіў семнаццаць лацінамоўных дакументаў, што мелі дачыненне да жыцця ўсходнеславянскага першадрукара Францыска Скарыны, і выдаў іх у супрацоўніцтве з Алесем Жлуткам і Лідзіяй Ляхавай [56, 95–154]. Выхад з друку ў 1979 г. манаграфіі В. Дарашкевіча «Новалацінская паэзія Беларусі і Літвы: першая палова XVI стагоддзя» стаўся знамянальнай падзеяй у навуковым жыцці Беларусі. У трохмоўным выданні «Песні пра зубра» Мікалая Гусоўскага В. Дарашкевіч змясціў праграмны артыкул, у якім лацінская пісьмовасць і лацінамоўная літаратура ў гісторыі Беларусі разглядаліся як арганічная частка нацыянальнай культуры. Хаця названая праца пры-

свечана пераважна творчасці Мікалая Гусоўскага, прынамсі тут вучоны ўпершыню згадаў імёны Яна Радвана, Францішка Градоўскага, Гальяша Пельгрымоўскага, Міхала (Міхалона) Ліцвіна, Мікалая Кміціча і іншых лацінамоўных аўтараў [18, 179–180; 184], даўшы своеасаблівых арыенціры новым пакаленням даследчыкаў.

Што да *перавыдання лацінамоўных помнікаў*, то ў савецкія часы быў рэалізаваны толькі адзін такі праект: падрыхтавана трохмоўнае выданне «Песні пра зубра» Мікалая Гусоўскага, прымеркаванае да 500-гадовага юбілею паэта [11]. Па-за тым, дзякуючы руплівай працы Я. Парэцкага ў 70–80-х гг. былі перакладзены на рускую мову вершы Мікалая Гусоўскага [46], яго паэма «Пра жыццё і подзвігі святога Гіяцынта» [17], фрагменты з паэмы «Пруская вайна» Яна Вісліцкага [47], лацінскія эпіграмы Сымона Буднага [43], сентэнцыі Яна Ліцынія Намыслоўскага [Парэцкі, 1983], лісты і вершы Саламона Рысінскага [51]. Не паслаблялася ўвага да творчасці Мікалая Гусоўскага: з’явіліся пераклады яго твораў, зробленыя Я. Парэцкім і Ю. Свіркам [7; 9], у 1994 г. асобным выданнем выйшаў пераклад «Песні пра зубра», зроблены лаціністам Уладзімірам Шатонам [12], а ў 1997 г. было апублікавана перастварэнне гэтай паэмы, выкананае Наталляй Арсенневай [13]. У 1997 г. у часопісе «Маладосць» была апублікавана паэма Яна Вісліцкага «Пруская вайна» у перакладзе на беларускую мову Ж. Некрашэвіч-Кароткай, а праз некалькі год з’явіліся новыя пераклады вершаў Мікалая Гусоўскага, зробленыя Ж. Некрашэвіч-Кароткай і І. Шкурдзюк [6; 8; 16]. Ж. Некрашэвіч-Кароткая пераклала на беларускую мову фрагмент з паэмы «Радзівіліяда» Яна Радвана [53], прадмоўны комплекс «Песні пра зубра» Мікалая Гусоўскага [15], урыўкі з паэм «Караламахія» Хрыстафора Завішы [23], «Пра жыццё і подзвігі святога Гіяцынта» Мікалая Гусоўскага [14], а таксама «Язафатыда, або Пра жыццё і забойства св. Язафата Кунцэвіча» Язафата Ісаковіча [24].

Справа перавыдання арыгінальных лацінскіх тэкстаў на Беларусі, якую ў 80-х гг. XX ст. распачаў Віктар Дарашкевіч, была працягнута ў пачатку XXI ст. У 2005 г. выйшаў зборнік дакументаў часоў караля Міндаўга (арыгінальныя тэксты лістоў і сведчанняў XIII – пачатку XIV ст., датычных караля Міндаўга, з перакладамі і каментарыямі) пад назваю «Міндаў, кароль Літвіі», падрыхтаваны Алесем Жлуткам [36]. У тым жа годзе з’явілася паралельнае (на лаціне і ў перакладзе на беларускую мову) выданне твораў першага беларускага паэта Яна Вісліцкага разам з факсімільным тэкстам першадруку і «апендыксам» з асобніка бібліятэкі Асалінскіх – зборам твораў «Пра сённяшнюю Прускую вайну». Гэтае выданне было падрыхтавана Ж. Некрашэвіч-Кароткай [4].

Гісторыка-літаратуразнаўчыя працы беларускіх вучоных канца XX ст., прысвечаныя лацінамоўнай літаратуры, стварылі новы ідэйны грунт для бясспрэчнай ідэнтыфікацыі ў рэчышчы гісторыі беларускай літаратуры творчасці не толькі Яна Вісліцкага і Мікалая Гусоўскага, але і іншых паэтаў. У 1990 г. Алесь Жлутка абараніў кандыдацкую дысертацыю па тэме «Лацінская паэзія Беларусі эпохі Асветніцтва», у межах якой была вывучана паэтычная творчасць Міхала Карыцкага і Францішка Князьніна. У 1991 г. адбылася абарона кандыдацкай дысертацыі Сяргея Кавалёва «Героіка-эпічная паэзія Беларусі і Літвы канца XVI ст.», а праз два гады выйшла яго манаграфія з такой жа назвай [25], дзе ўпершыню ў беларускім літаратуразнаўстве ў шэрагу героіка-эпічных твораў канца XVI ст. былі разгледжаны лацінамоўныя паэмы «Апісанне маскоўскай выправы... Хрыстафора Радзівіла» (1582) Францішка Градоўскага і «Радзівіліяда» (1592) Яна Радвана.

Важнай падзеяй сталася адкрыццё ў 1994 г. першай у гісторыі незалежнай Беларусі кафедры класічнай філалогіі ў Беларускам дзяржаўным універсітэце (загадчыца кафедры – дацэнт Галіна Шаўчэнка). Яна і шэраг іншых філолагаў Беларусі ў сваіх працах 90-х гг. акцэнтавалі ролю лацінскай мовы і пісьменства ў гісторыі культуры Беларусі [20; 55; 60; 104]. Сёння на кафедры даследаваннем новалацінскай паэзіі займаецца старшы выкладчык Ірына Шкурдзюк, якая рыхтуе дысертацыю, прысвечаную паэтычнай творчасці Мікалая Гусоўскага [61; 62; 63]. Многія працы, прысвечаныя творчасці новалацінскіх аўтараў, друкаваліся на старонках навуковага зборніка «*Studia philologica*», першы выпуск якога, прысвечаны памяці Я. І. Парэцкага, з’явіўся ў 1993 г. (пад рэд. А. З. Цісыка), а пачынаючы з другога выпуску стаў рыхтавацца на кафедры класічнай філалогіі Белдзяржуніверсітэта, пры навуковым рэдагаванні Галіны Шаўчэнкі і Антаніны Гарнік.

За апошнія пятнаццаць год у навуковых выданнях Беларусі, Літвы, Расіі і Украіны з’явіліся артыкулы А. Жлуткі [21; 22], У. Кароткага [29; 30; 31], А. Мацэвілы [34], Ж. Некрашэвіч-Кароткай [37; 38; 39; 40; 41; 42], А. Цісыка і І. Шкурдзюк [57; 58; 59], прысвечаныя даследаванню помнікаў новалацінскай паэзіі XVI–XVII ст., а таксама канцэптуальнаму асэнсаванню ролі лацінскай мовы, якая на нашых землях «саздзейнічала культурнаму ўзаемапрапранікненню “Усход – Заход”» [28]. У сваю новую кнігу «Літаратура Беларусі позняга Рэнесансу» С. Кавалёў уключыў вялікі раздзел, прысвечаны лацінамоўнай паэзіі, дзе сярод аўтараў фігуруюць не толькі вядомыя ўжо Ян Радван і Францішак Градоўскі, але таксама Пётр Раізіў, Ян Мылій, Базылій Гіяцынт, Гальяш Пельгрымоўскі [26].

Першай спробай складання *бібліяграфічнага даведніка*, у якім былі адлюстраваны лацінамоўныя выданні, былі кнігі М. А. Васілеўскай [1; 2; 3]. Пры ўсёй сцісласці бібліяграфічнай інфармацыі ў гэтых кнігах былі ўказаны лацінамоўныя выданні як айчынных, так і замежных аўтараў, якія мелі тое ці іншае дачыненне да Беларусі. Лацінскія выданні з кнігазбораў Нясвіжа апісала ў сваім артыкуле супрацоўніца Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Таццяна Сапега [54]. У 2003 г. выйшаў «Каталог выданняў XV–XVI стагоддзяў», падрыхтаваны супрацоўнікамі Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея [32]. Планаўецца выданне адпаведнага каталога, прысвечанага выданням XVII ст.

Зроблены кароткі агляд сведчыць пра тое, што новалацінская літаратура Вялікага княства Літоўскага, якая расцэньваецца як найважнейшы сродак інтэграцыі з інтэлектуальнай прасторай Заходняй Еўропы (Я. Ульчынайтэ), істотны фактар фарміравання ідэі дзяржаўнасці (С. Нарбутас), важнае звяно, якое дае магчымасць правільна асэнсаваць своеасабліваасці Рэнэсансу, Барока, Асветніцтва на нашых землях (В. Дарашкевіч), адэкватнае мастацкае асяроддзе для фарміравання айчыннага гераічнага ідэалу (Ж. Некрашэвіч-Кароткая) і для адлюстравання найбольш значных падзей гісторыі (А. Жлутка), да сённяшняга дня застаецца актуальным аб'ектам навуковага даследавання як у Беларусі, так і ў Літве. Помнікі лацінскага пісьменства (асабліва паэтычныя творы XVI–XVII ст.) «услаўляюць мужнасць нашых ваяроў і ваяводаў, прасякнуты пафасам патрыятызму і барацьбы за незалежнасць» [20, 20]. Вывучэнне мастацкіх і гісторыка-публіцыстычных твораў, пісаных старажытнай лацінай, спрыяе культурнаму дыялогу нашых народаў, якія на працягу некалькіх стагоддзяў супольна жылі ў адной дзяржаве, адстойвалі яе суверэнітэт, разам стваралі велічную гісторыю Айчыны.

Літаратура

1. *Василевская, М. А.* Белоруссия в печати XVI ст.: библиогр. указ. на иностр. яз. / М. А. Василевская. Минск, 1985. (Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина).
2. *Василевская, М. А.* Белоруссия в печати XVII ст.: библиогр. указ. на иностр. яз. / М. А. Василевская. Минск, 1985. (Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина).
3. *Василевская, М. А.* Белоруссия в печати XVIII ст.: библиогр. указ. на иностр. яз. / М. А. Василевская. Минск, 1985. (Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина).
4. [Вісліцкі, Ян] Ioannis Visliciensis Bellum Prutenum=Ян Вісліцкі. Прусская вайна: на лац. і бел. мовах / уклад., перакл., камент. Ж. В. Некрашэвіч-Кароткай. Мінск, 2005.
5. *Голенищев-Кутузов, И. Н.* Итальянское Возрождение и славянские литературы XV–XVI веков / И. Н. Голенищев-Кутузов. М., 1963.

6. Гусоўскі, М. Верш на ахвярапрынашэнне чорнага быка... / М. Гусоўскі; пер. Ж. Некрашэвіч і І. Шкурдзюк // Крыніца. 2001. № 8. С. 155–157.
7. Гусоўскі, М. Да боскага Севасцяна / М. Гусоўскі; пер. Я. Парэцкага і Ю. Свіркі // ЛіМ. 1986. 25 ліпеня.
8. Гусоўскі, М. Да святога Себасцяна. Малітва да святой Ганны. Пра чутку, што нечакана ўзнікла ў касцёле святога Лаўрэнція ў Дамасе / М. Гусоўскі // Наша вера. 2001. № 4. С. 43–45.
9. Гусоўскі, М. Перамога над туркамі / М. Гусоўскі; пер. Ю. Свіркі і Я. Парэцкага // Польша. 1990. № 6. С. 147–150.
10. Гусоўскі, М. Песня пра зубра / М. Гусоўскі; пер. з лац. Я. Семяжона. Мінск, 1973.
11. Гусоўскі, М. Песня пра зубра: на лац., бел., рус. мовах / М. Гусоўскі; пер. на бел. Я. Семяжона, пер. на рус. Я. Парэцкага і Я. Семяжона; пер. прысвяч. паэмы Боне Сфорца, паслясл., камент. і бібліягр. В. Дарашкевіча. Мінск, 1980.
12. Гусоўскі, М. Песьня пра зубра / М. Гусоўскі; пер. У. Шагона. Мінск, 1994.
13. Гусоўскі, М. Песьня пра зубра / М. Гусоўскі; пер. Н. Арсенневай // Крыніца. 1997. № 7. С. 3–32.
14. Гусоўскі, М. Пра жыццё і подзвігі святога Гіяцынта (фрагменты) / М. Гусоўскі; пер. з лац. Ж. Некрашэвіч-Кароткай // Наша вера. 2007. № 3. С. 56–61.
15. Гусоўскі, М. Пра змяю; Пра яе ж, з арлом злучаную; Да найяснейшай Валадаркі і Пані Боны...; Яснавяльмузнаму Пану Людовіку Альфію... / М. Гусоўскі; пер. з лац. Ж. Некрашэвіч-Кароткай // Беларуская мова і літаратура. 2005. № 3. С. 33–34.
16. Гусоўскі, М. Шматшаноўнаму [біскупу] Плоцкаму суцяшэнне / М. Гусоўскі; пер. з лац. Ж. Некрашэвіч-Кароткай і І. Шкурдзюк // *Studia philologica*: сб. науч. ст. / под ред. Г. И. Шевченко. Вып. V. Минск, 2002. С. 199–200.
17. Гуссовский, Н. О жизни и деяниях божественного Иакинфа / Н. Гуссовский; пер. Я. Порецкого // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Вып. 2. Мінск, 1974. С. 159–183.
18. Дарашкевіч, В. І. Паэма жыцця / В. І. Дарашкевіч // Песня пра зубра: на лац., бел., рус. мовах / М. Гусоўскі. Мінск, 1980. С. 171–184.
19. Дорошкевич, В. И. Новолатинская поэзия Белоруссии и Литвы: первая половина XVI века / В. И. Дорошкевич. Минск, 1979.
20. Жлутка, А. Лацінская літаратура як феномен беларускай культуры / А. Жлутка // Спадчына. 1993. № 2. С. 13–21.
21. Жлутка, А. А. Мікола Гусоўскі / А. А. Жлутка // Гісторыя беларускай літаратуры XI–XIX стагоддзяў. Т. 1: Даўняя літаратура. XI – першая палова XVIII стагоддзя. Мінск, 2006. С. 309–357.
22. Жлутка, А. Міхал Ліцвін / А. Жлутка // Роднае слова. 2004. № 5. С. 85–86.
23. Завіша, Х. Найяснейшаму каралевічу Ёладзіславу... (прадмова); Караламахія (урывак) / Х. Завіша; пер. з лац. Ж. Некрашэвіч-Кароткай // Роднае слова. 2006. № 8. С. 18–20.
24. [Ісаковіч, Язафат] Язафатыда (урывак) // Наша вера. 2008. № 1. С. 37–43.
25. Кавалёў, С. В. Героіка-эпічная паэзія Беларусі і Літвы канца XVI ст. / С. В. Кавалёў. Мінск, 1993.
26. Кавалёў, С. В. Літаратура Беларусі позняга Рэнесансу: жанры, творы, асобы / С. В. Кавалёў. Мінск, 2005.

27. Калеснік, У. Вяртанне зор / У. Калеснік // Полымя. 1971. № 7. С. 196–212.
28. Кароткі, У. Ад Сярэднявечча да Барока: эпохі і стылі ў старажытнай беларускай літаратуры / У. Кароткі // Роднае слова. 2006. № 1. С. 23–26.
29. Кароткі, У. Дакор святому гораду / У. Кароткі // Крыніца. 2001. № 8. С. 154–155.
30. Кароткі, У. Г. «Песня пра зубра» – помнік элітарнай пісьмовай культуры Беларусі / У. Г. Кароткі // Літаратура і мастацтва. 2004. 27 жніўня.
31. Кароткі, У. Пісаў пра мінуўшчыну, думаў пра будучыню... / У. Кароткі // Маладосць. 1997. № 12. С. 89–93.
32. Каталог выданняў XV–XVI стагоддзяў: з фондаў Гродзен. дзярж. гіст.-археал. музея / аўт.-склад. В. І. Шоцік [і інш.]. Слонім, 2003.
33. Ластоўскі, В. Выбраныя творы / В. Ластоўскі; уклад., прадм. і камент. Я. Янушкевіча. Мінск, 1997.
34. Мацэвіла, А. Я. Неалацінскія паэтычныя творы Андрэя Рымшы: светапоглядны аспект / А. Я. Мацэвіла // Studia philologica: сб. науч. ст. Вып. IV. Мінск, 2001. С. 79–83.
35. Мельнікаў, А. А. З неапублікаванай спадчыны: манаграфіі, артыкулы, вершы, матэрыялы навуковай канферэнцыі, успаміны сучаснікаў / А. Мельнікаў. Мінск, 2005.
36. Міндаў, кароль Літвіі, у дакумэнтах і сьведчаньнях = Mindowe, rex Lithowie, in litteris et testimoniis / уклад., пер. на бел., камэнт. А. Жлуткі. Менск, 2005.
37. Некрашэвіч-Кароткая, Ж. В. Новолатинская поэзия XVI века как феномен культуры Великого княжества Литовского / Ж. В. Некрашэвіч-Кароткая // Сравнительное литературоведение (V Поспеловские чтения): теоретический и исторический аспекты : материалы Междунар. науч. конф. Москва, дек. 2001 г. М., 2003. С. 289–294.
38. Некрашэвіч-Кароткая, Ж. В. Функция экспозиции в античных эпических поэмах и в латиноязычном поэтическом эпосе Великого княжества Литовского / Ж. В. Некрашэвіч-Кароткая // Senoji Lietuvos literatūra. № 21. Vilnius, 2006. С. 81–111.
39. Некрашэвіч-Кароткая, Ж. Гераічны ідэал у лацінамоўнай эпічнай паэзіі Вялікага княства Літоўскага эпохі Рэнесансу / Ж. Некрашэвіч-Кароткая // На ўшанаванне памяці Ежы Гедройца: матэрыялы Міжнар. навук. канф. Мінск, 2006. С. 154–166.
40. Некрашэвіч-Кароткая, Ж. В. Мікалай Гусоўскі і яго паэтычны зборнік у беларускім літаратуразнаўстве / Ж. В. Некрашэвіч-Кароткая // Веснік БДУ. Серыя IV. 2002. № 2. С. 31–36.
41. Некрашэвіч-Кароткая, Ж. В. Паэтыка антычнасці і мастацкая практыка беларускіх лацінамоўных паэтаў эпохі Рэнесансу / Ж. В. Некрашэвіч-Кароткая // Працы кафедры гісторыі беларускай літаратуры Белдзяржуніверсітэта. Вып. 8. Мінск, 2007. С. 33–41.
42. Некрашэвіч-Кароткая, Ж. В. «Песня пра зубра» Мікалая Гусоўскага ў кантэксце лацінамоўнай кніжнай культуры Беларусі эпохі Рэнесансу / Ж. В. Некрашэвіч-Кароткая // Беларуская мова і літаратура. 2005. № 3. С. 29–32.
43. Парэцкі, Я. І. Вершаваныя творы Сымона Буднага / Я. І. Парэцкі // Беларуская літаратура. Вып. 5. Мінск, 1977. С. 138–144.
44. Парэцкі, Я. І. Іўеўскі педагог Ян Ліцыйні Намыслоўскі / Я. І. Парэцкі // Беларуская літаратура. Вып. 11. Мінск, 1983. С. 169–190.

45. *Парэцкі, Я.* Міхаіл Карыцкі / Я. Парэцкі. Мінск, 1991.
46. *Парэцкі, Я. І.* Невядомыя вершы Міколы Гусоўскага (1523–1533 гады) / Я. І. Парэцкі // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Вып. 3. Мінск, 1975. С. 177–183.
47. *Парэцкі, Я. І.* Паэма Яна Вісліцкага «Пруская вайна» / Я. І. Парэцкі, Ю. І. Прэнская // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Вып. 1. Мінск, 1973. С. 161–164.
48. *Парэцкі, Я.* Ян Вісліцкі / Я. Парэцкі. Мінск, 1991.
49. *Порецкий, Я. И.* «На жертвоприношение черного быка», «Песня к божественному Себастьяну» и «Победа над турками» Н. Гусовского / Я. И. Порецкий // Вопросы филологии. Вып. 3. Минск, 1973. С. 196–206.
50. *Порецкий, Я. И.* Николай Гусовский / Я. И. Порецкий. Минск, 1984.
51. *Порецкий, Я. И.* Соломон Рысинский: Solomo Pantherus Leusorussus. Конец XVI – нач. XVII в. / Я. И. Порецкий. Минск, 1983.
52. *Прашковіч, М. І.* Паэзія / М. І. Прашковіч // Гісторыя беларускай дакастрычнай літаратуры. Т. 1: 3 старажытных часоў да канца XVIII ст. Мінск, 1968. С. 354–364.
53. *Радван, Я.* Радзівіліяда: урыв. з паэмы / Я. Радван; пер. з лац. Ж. Некрашэвіч-Кароткай // ЛіМ. 2001. 24 жніўня.
54. *Сапега, Т.* Нясвіжскія старадрукі XVIII стагоддзя ў бібліятэках і музеях Мінска / Т. Сапега // Мастацкая спадчына Нясвіжа: матэрыялы Міжнар. навук. канф., Нясвіж, 14 мая 2005 г. Нясвіж, 2005. С. 94–101.
55. *Свежинский, В. М.* Латинский язык в Белоруссии XIV–XVIII вв. / В. М. Свежинский, Г. И. Шевченко // Interlinguistica Tartuensis (Ученые записки Тартуского университета). Вып. VII. 1990. С. 117–126.
56. Францыск Скарына. Зборнік дакументаў і матэрыялаў / прадм., уклад., камент., паказ. В. І. Дарашкевіча. Мінск, 1988.
57. *Цисык, А. З.* Античные реминисценции во введении к поэме Я. Вислицкого «Прусская война» / А. З. Цисык // Славянские литературы в контексте мировой: материалы докл. Междунар. науч. конф. Минск, 1995. С. 186–189.
58. *Цисык, А. З.* «Георгики» Вергилия и новолатинская гуманистическая поэзия Беларуси и Украины XVI в. / А. З. Цисык // Славянские литературы в контексте мировой: материалы докл. Междунар. науч. конф. Минск, 1995. С. 334–338.
59. *Цисык, А. З.* Пламенное слово в защиту веры отцов в поэме Н. Гусовского «О жизни и деяниях Божественного Гиацинта» (De vita et gestis Divi Hyacinthi) / А. З. Цисык, И. А. Шкурдюк // Класична спадчына і сучаснае мастацтва: зборнік навуковых праць да 60-річчя М. І. Борецкага. Дрогобич; Черкаси, 2001. С. 91–98.
60. *Шевченко, Г. И.* Концепция преподавания латыни в свете национальных традиций Беларуси / Г. И. Шевченко // Древние языки в системе университетского образования. Исследование и преподавание. М., 2001. С. 83–92.
61. *Шкурдюк, І. А.* Антычныя крыніцы метрычнай формы і жанравых асаблівасцяў паэзіі Мікалая Гусоўскага / І. А. Шкурдюк // Studia philologica: сб. науч. ст. / под ред. Г. И. Шевченко. Вып. V. Минск, 2002. С. 103–109.
62. *Шкурдюк, І. А.* Мікалай Гусоўскі і Рэфармацыя / І. А. Шкурдюк // Studia philologica. Вып. VI. Минск, 2005. С. 67–71.
63. *Шкурдюк, І. А.* Тэма падзвіжніцтва і служэння хрысціянству ў паэме Міколы Гусоўскага «De vita et gestis divi Hyacinthi» («Аб жыцці і дзяннях святога Гія-

цынта») / I. A. Шкурдзюк // *Studia philologica*: сб. науч. ст. Вып. IV. Минск, 2001. С. 115–121.

64. A. D. 1009: Missio S. Brunonis Querfordensis=1009 metai: šv. Brunono Kverfurtiečio misija / sudarė, šaltiniotyrimus paaiškinimus ir bibliografiją parengė Inga Leonavičiūtė. Vilnius, 2006.

65. *Abramavičius, V.* XVI amžiaus Vilniaus poetai: (Iš ruošiamos knygos «Literatūrinio-meninio Vilniaus vaizdai») / V. Abramavičius // *Literatūros ir meno metraštis*. Vilnius, 1959. С. 339–343.

66. *Academia et Universitas Vilnensis: Vilniaus universiteto steigimo dokumentai / leidinį sudarė Domas Butėnas*. Vilnius, 2004.

67. Ankstyvieji šv. Kazimiero «Gyvenimai»=Casimiriana II: Vitae antiqiores S. Casimiri / sudarė, įvadą ir paaiškinimus parašė Mintautas Čiurinskas. Vilnius, 2004.

68. *Baronas, D.* Trys Vilniaus kankiniai=Tres martyres Vilnenses / D. Baronas. Vilnius, 2000.

69. *Bojeris, L.* Karolių mūšis / L. Bojeris; iš lotynų kalbos vertė B. Kazlauskas. Vilnius, 1981.

70. *Bojeris, L.* Karolomachija: poema / L. Bojeris; iš lotynų kalbos vertė Benediktas Kazlauskas; įvadą parašė Antanas Tyla; pabaigos straipsnį parašė Sigitas Narbutas. Vilnius, 1991.

71. Dainos pasauliui, saulei ir sau=Cantus solo, soli et sibi: Lietuvos XVI–XVII amžiaus poezijos antologija / sudarė Eugenija Ulčinaitė; vertė Aleksandra Bendoriūtė [ir kt.]. Vilnius, 1993.

72. *Dusburgietis, P.* Prūsijos žemės kronika / P. Dusburgietis; vertė L. Valkūnas. Vilnius, 1985.

73. *Gratulatio Vilnae*=Vilniaus pasveikinimas: XVI–XVIII amžiaus tekstų rinkinys / sudarė Eugenija Ulčinaitė; vertė Dalia Dilytė [ir kt.]. Vilnius, 2001.

74. *Husovianas, M.* Giesmė apie stumbro išvaizdą, žiaurumą ir medžioklę / M. Husovianas; iš lot. k. vertė B. Kazlauskas // Lietuvos TSR Aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Literatūra. T. 6. Vilnius, 1963. С. 157–181.

75. *Husovianas, M.* Giesmė apie stumbką / M. Husovianas; iš lotynų kalbos vertė Benediktas Kazlauskas. Vilnius, 1977.

76. *Husovianas, M.* Raštai=Opera / M. Husovianas; iš lotynų kalbos vertė Benediktas Kazlauskas [ir kt.]. Vilnius, 2007.

77. *Index librorum Latinorum Lituaniae saeculi quinti decimi et sexti decimi*=XV–XVI a. Lietuvos lotyniškų knygų sąrašas / concinnaverunt Daiva Narbutienė et Sigitas Narbutas. Vilnius, 2002.

78. *Index librorum Latinorum Lituaniae saeculi septimi decimi*=XVII a. Lietuvos lotyniškų knygų sąrašas / concinnaverunt Daiva Narbutienė et Sigitas Narbutas. Vilnius, 1998.

79. *Janociana sive Clarorum atque illustrium Poloniae auctorum mecenatumque memoriae miscellae*. Varsaviae et Lipsiae: Apud Michaellem Groellium. Vol. I. A. R. S. MDCCCLXXVI (1776); Vol. II. A. R. S. MDCCCLXXIX (1779).

80. *Jurgelėnaitė, R.* Lotyniškoji laidotuvių poezija: XVI amžiaus pabaigos Vilniaus akademijos tekstų retorinė analizė / R. Jurgelėnaitė. Vilnius, 1998.

81. *Kazlauskas, B.* Jono Radvano poema «Radviliada» / B. Kazlauskas // *Literatūra*. T. 8. Vilnius, 1965. С. 277–303.

82. *Kazlauskas, B.* Mikalojus Husovianas ir jo giesmė apie stumbką / B. Kazlauskas // *Literatūra*. T. 6. Vilnius, 1963. С. 141–155.

83. *Lasickis, J.* Apie žemaičių, kitų sarmatų bei netikrų krikščionių dievus / J. Lasickis; iš lotynų k. vertė Leonas Valkūnas. Vilnius, 1969.

84. *Liauksminas, Ž.* Rinkiniai raštai=Opera selecta / Ž. Liauksminas; sudarytojas Bronius Genzelis. Vilnius, 2004.

85. *Lietuvis, M.* Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius / M. Lietuvis; iš lotynų k. vertė Ignas Jonynas. Vilnius, 1966.

86. Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija / redagavo K. Korsakas ir J. Lebedys. Vilnius, 1957.

87. Motiejus Kazimieras Sarbievijus Lietuvos, Lenkijos, Europos kultūroje=Mathias Casimirus Sarbievius in cultura Lithuaniae, Poloniae, Europae: Tarptautinės mokslinės konferencijos, skirtos poeto 400-ųjų gimimo metinių jubiliejui, medžiaga / sudarė Eugėja Ulčinaitė. Vilnius, 1998.

88. *Narbutas, S.* Enciklopedinis žinynas «Senosios Lietuvos raštija»: Sumanymas ir metmenys / S. Narbutas // Senoji Lietuvos literatūra. № 22. Vilnius, 2006. C. 295–322.

89. *Narbutas, S.* Latinitas LDK raštijos raidoje / S. Narbutas // Senoji Lietuvos literatūra. № 21. Vilnius, 2006. C. 137–164.

90. *Narbutas, S.* Tradicija ir originalumas Jono Radvano «Radviliadoje» / S. Narbutas. Vilnius, 1998.

91. *Narbutienė, D.* Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos lotyniškoji knyga XV–XVII a. / D. Narbutienė. Vilnius, 2004.

92. *Oderbornas, P.* Didžiojo Maskvos kunigaikščio Ivano Vasiljevičiaus gyvenimas / P. Oderbornas; iš lotynų kalbos vertė, komentarus parašė ir rodykles sudarė Sigitas Narbutas. Vilnius, 1999.

93. *Olizarovijus, A. A.* De politica hominum societate=Apie pilietinę žmonių bendruomenę / A. A. Olizarovijus; lotynišką tekstą parengė ir į lietuvių kalbą vertė Jolita Sarcevičienė. Vilnius, 2003.

94. Pirmasis Lietuvos Statutas. T. 2, d. 1: Tekstai senąja baltarusių, lotynų ir senąja lenkų kalbomis=Тексты на старобеларусском, латинском и старопольском языках / tekstus parengė S. Lazutka [ir kt.]. Vilnius, 1991.

95. *Radvanas, J.* Radviliada / J. Radvanas; parengė, įvadą, komentarus ir asmenų žodynėlį parašė, iš lotynų kalbos vertė Sigitas Narbutas. Vilnius, 1997.

96. *Risinskis, S.* Trumpas pasakojimas apie garsiuosius šviesiausiojo didiko, Biržų ir Dubingių kunigaikščio Kristupo Radvilos žygius / S. Risinskis; parengė, iš lotynų kalbos vertė, komentarus ir pratarinę parašė Sigitas Narbutas. Vilnius, 2000.

97. *Ročka, M.* Apie Sarbievijaus poetiką / M. Ročka // Senosios lietuvių literatūros baruose. Vilnius, 1971. C. 15–62.

98. *Ročka, M.* Dėl XV a. pabaigos ir XVI a. pradžios Lietuvos knygų / M. Ročka // Iš bibliografijos aruodų. Vilnius, 1985. C. 137–155.

99. *Ročka, M.* Lietuviškoji Petro Roizijaus poezijos tematika ir jo kultūrinė veikla Lietuvoje / M. Ročka // Literatūra. T. 8. Vilnius, 1965. C. 130–153.

100. *Ročka, M.* Lietuvos lotyniškos knygos / M. Ročka // Literatūra. T. 27 (3). Vilnius, 1985. C. 24–27.

101. *Ročka, M.* Mykolas Lietuvis / M. Ročka; specialusis redaktorius S. Narbutas. Vilnius, 1988.

102. *Ročka, M.* V. J. Agripa – kultūros veikėjas ir literatas / M. Ročka // Literatūra. T. 10. Vilnius, 1967. C. 45–68.

103. *Sarbievijus, M. K.* Lemties žaidimai=Ludi fortunae: Poezijos rinktinė / M. K. Sarbievijus; parengė, įvadą ir komentarus parašė Eugenija Ulčinaitė, vertė iš lotynų į lietuvių kalbą Ona Dukšienė, Rita Katinaitė, Eugenija Ulčinaitė. Vilnius, 1995.

104. *Šaton, U.* De latinitate semper viva / U. Šaton // *Studia philologica*: сб. науч. ст. Минск, 1996. С. 42–44.

105. Šešioliktojo amžiaus raštija / sudarytojai Algis Samulionis, Rasa Jurgelėnaitė, Darius Kuolys. Vilnius, 2000.

106. Šv. Kazimiero gyvenimo ir kulto šaltiniai=Casimiriana: fontes vitae et cultus S. Casimiri / sudarė, vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Mintautas Čiurinskas. Vilnius, 2003.

107. *Urban, W.* Cracovia Lithuanorum saeculis XIV–XVI. Lietuvių Krokva XIV–XVI amžiais / W. Urban, S. Lūžys; iš lotynų k. vertė A. Vaškelenė. Vilnius, 1999.

108. *Ulčinaitė, E.* Древняя литовская литература как интердисциплинарный объект исследования / E. Ulčinaitė // *Senoji Lietuvos literatūra*. Kn. 18. Vilnius, 2005. С. 55–58.

109. *Ulčinaitė, E.* Baroko retorika: normatyvizmas ir novatoriškumas / E. Ulčinaitė // *Senoji Lietuvos literatūra*. T. 1: Senosios literatūros žanrai. Vilnius, 1992. С. 183–192.

110. *Ulčinaitė, E.* Baroque Literature in Lithuania / E. Ulčinaitė. Vilnius, 1996.

111. *Ulčinaitė, E. K.* Kojelavičiaus retorikos problematika / E. Ulčinaitė // *Literatūra*. T. 25 (3). Vilnius, 1983. С. 48–53.

112. *Ulčinaitė, E.* Koncepto teorija XVII a. retorikos moksle / E. Ulčinaitė // *Literatūra*. T. 34 (3). Vilnius, 1992. С. 13–20.

113. *Ulčinaitė, E.* Lietuvos Renesanso ir Baroko literatūra: monografija / E. Ulčinaitė. Vilnius, 2001.

114. *Ulčinaitė, E.* Literatura łacińska; Literatura okolicznościowa / E. Ulčinaitė // *Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego: Analizy i obrazy* / oprac. V. Ališauskas, L. Joavaiša, M. Paknys etc.; przekład P. Bukowiec, B. Kalęba, B. Piasecka. Kraków, 2006. С. 282–299; 300–315.

115. *Ulčinaitė, E.* Literatura neolacińska jako świadectwo litewskiej świadomości państwowej i narodowej / E. Ulčinaitė // *Łacina w Polsce: zeszyty naukowe* / pod red. J. Axera. Z. 1–2: Między Slavia Latina i Slavia Orthodoxa. Warszawa, 1995. С. 27–43.

116. *Ulčinaitė, E.* Sarbievijus Vilniaus universitete / E. Ulčinaitė // *Literatūra*. T. 17 (1 b). Vilnius, 1975. С. 59–67.

117. *Ulčinaitė, E.* Stiliaus rūšys ir funkcijos XVII a. retorikoje / E. Ulčinaitė // *Literatūra*. T. 20 (3). Vilnius, 1978. С. 52–62.

118. *Ulčinaitė, E.* Teoria retoryczna w Polsce i na Litwie w XVII wieku: próba rekonstrukcji schematu retorycznego / E. Ulčinaitė. Wrocław [i in.], 1984.

119. *Vijūkas-Kojalavičius, A.* Lietuvos istorijos įvairenybės. T. 1: De rebus anno 1648 et 1649 contra Zaporovios Cosacos gestis; Fasti Radiviliani / A. Vijūkas-Kojalavičius; parengė Darius Kuolys; iš lotynų kalbos vertė Darius Antanavičius, Sigitas Narbutas. Vilnius, 2003.

120. *Vijūkas-Kojalavičius, A.* Lietuvos istorijos įvairenybės. T. 2: Miscellanea rerum ad statum Ecclesiasticum in Magno Ducatu Lituaniae pertinentium / A. Vijūkas-Kojalavičius; sudarė Darius Kuolys; iš lotynų kalbos vertė Rasa Jurgelėnaitė; vertimą parengė ir leidinį redagavo Ona Daukšienė. Vilnius, 2004.

121. *Vijūkas-Kojalavičius, A.* Lietuvos istorija / A. Vijūkas-Kojalavičius; iš lotynų kalbos vertė Leonas Valkūnas, įvadą parašė Juozas Jurginis. Vilnius, 1988.
122. Vilniaus Akademijos vizitatorių memorialai ir vyresniųjų nutarimai / sudarė Eugenija Ulčinaitė ir Algirdas Šidlauskas. Vilnius, 1987.
123. Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai: katalogas / sudarė Nojus Feigelmanas, Irena Daugirdaitė, Petras Račius. Vilnius, 2003.
124. *Vislicietis, J.* Prūsų karas=Bellum Prutenum / J. Vislicietis; parengė ir išvertė Eugenija Ulčinaitė. Vilnius, 1997.
125. *Volanas, A.* Rinkiniai raštai / A. Volanas; sudarė Marcelinas Ročka ir Ingė Lukšaitė. Vilnius, 1996.
126. Vygandas Marburgietis. Naujoji Prūsijos kronika / vertė Rimantas Jasas; mokslinis redaktorius Kęstutis Gudmantas. Vilnius, 1999.
127. *Wagneris, E.* Prūsijos lietuvių gyvenančių Įsrūties ir Ragainės apskrityje, butis ir papročiai / E. Wagneris; iš lotynų kalbos vertė Arvydas Baronas; spaudai parengė Eugenija Ulčinaitė. Vilnius, 1999.
128. XV–XVI amžiaus knygos Kauno bibliotekose=Libri saeculi quinti decimi et sexti decimi ex bibliothecis Caunensibus: katalogas / sudarė Sigitas Lūžys, Rita Urbaitytė, Irena Vitkauskienė. Vilnius, 2006.
129. XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje=Lithuanica saeculi sexti decimi et septimi decimi ex Bibliotheca Academiae Scientiarum Lithuaniae: katalogas / sudarė Daiva Narbutienė, Violeta Radvilienė, Dalia Rauckytė-Bikauskienė. Vilnius, 2007.

УДК 80(082)
ББК 80я43
Ф54

Редакционная коллегия:

кандидат филологических наук, доцент *А. В. Гарник*;
кандидат филологических наук, доцент *О. Г. Прокончук*;
кандидат филологических наук, доцент *А. З. Цисык*;
кандидат филологических наук, доцент *Г. И. Шевченко*;
старший преподаватель *К. А. Тананушко*

Рецензенты:

доктор филологических наук, профессор *А. А. Кожина*;
кандидат филологических наук, доцент *Т. П. Казакова*

Ф54 **Филологические** штудии = *Studia philologica* : сб. науч. ст. /
под ред. Г. И. Шевченко, К. А. Тананушко ; редкол. : А. В. Гарник
[и др.]. – Вып. VII. – Минск: БГУ, 2009. – 163 с.
ISBN 978-985-518-201-7.

В седьмом выпуске сборника «Филологические штудии» представлены статьи, посвященные проблемам классической филологии, рецепции античной культуры в европейскую, греко-латинской терминологии, даются переводы латинских текстов на белорусский язык.

УДК 80(082)
ББК 80я43

ISBN 978-985-518-201-7

© БГУ, 2009

ОБ АВТОРАХ

Гарник Антонина Васильевна – кандидат филологических наук, доцент кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Гомон Дмитрий Николаевич – кандидат филологических наук, доцент кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Забродская Ольга Святославовна – преподаватель латинского языка юридического колледжа Белорусского государственного университета.

Капитула Людмила Семеновна – доцент кафедры латинского языка и медицинской терминологии Белорусского государственного медицинского университета.

Кириченко Арина Владимировна – старший преподаватель кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Кузнецова Елена Леонидовна – преподаватель кафедры латинского языка и медицинской терминологии Белорусского государственного медицинского университета.

Мокрицкая Татьяна Петровна – преподаватель кафедры латинского языка и медицинской терминологии Белорусского государственного медицинского университета.

Мушнинна Людмила Николаевна – кандидат филологических наук, доцент кафедры романского языкознания Санкт-Петербургского государственного университета им. А. И. Герцена.

Нарбутас Сигитас – доктор гуманитарных наук, доцент, ведущий научный сотрудник отдела иностранной литературы Института литературы и фольклора Литовской Республики.

Некрасевич-Короткая Жанна Вацлавовна – кандидат филологических наук, доцент кафедры современных иностранных языков факультета международных отношений Белорусского государственного университета.

Приставко Егор Владимирович – кандидат филологических наук, преподаватель кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Прокопчук Ольга Генриховна – кандидат филологических наук, доцент кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Сединина-Барковская Юлия Анатольевна – старший преподаватель кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Стрижевич Екатерина Викторовна – преподаватель кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Тананушко Кир Алексеевич – старший преподаватель кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Федосеева Татьяна Валерьевна – преподаватель кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.

Цисык Андрей Зиновьевич – кандидат филологических наук, доцент, заведующий кафедрой латинского языка и медицинской терминологии Белорусского государственного медицинского университета.

Шевченко Галина Ивановна – кандидат филологических наук, доцент, заведующая кафедрой классической филологии Белорусского государственного университета.

Шкурдюк Ирина Анатольевна – старший преподаватель кафедры классической филологии Белорусского государственного университета.